

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора
Ткачука Станіслава Івановича на дисертацію Литвина Андрія
Федоровича «Формування технологічної культури майбутніх учителів
загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки», що подана
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук із спеціальності
13.00.04 - теорія і методика професійної освіти**

Актуальність дисертаційного дослідження та зв'язок із планами відповідних галузей науки. Реформування системи вищої освіти в Україні й імплементація Закону України «Про вищу освіту» (2014) потребують значної уваги до підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців та формування в них технологічної культури. Сьогодні інноваційних підходів до формування технологічної культури фахівців вимагають також потреби виробництва, поява сучасної техніки й новітніх технологій, розвиток ринкових відносин та нових форм господарювання. Технологічна культура активно застосовується в усіх галузях виробництва, є однією з елементів професійно-педагогічної культури сучасного вчителя. Формування технологічної культури вчителя сприяє модернізації навчально-виховного процесу на шляху до впровадження європейських стандартів вищої освіти.

Особлива увага щодо формування технологічної культури сучасного вчителя, на наш погляд, повинна бути зацентрована на процесі професійної підготовки майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін, які знайомлять учнів у школі з сучасним виробництвом, закладають основи культури їх майбутньої трудової діяльності. Технологічна культура учителів загальнотехнічних дисциплін передбачає наявність у них системи технологічних знань й умінь, яка формує певний політехнічний світогляд. Проявами технологічної культури є здатність до творчої перетворювальної діяльності на основі ґрунтовного знання сучасних технологій. Отже,

формування технологічної культури є потребою часу й основною вимогою до професійної підготовки сучасного вчителя загальнотехнічних дисциплін.

Дисертаційне дослідження є складовою наукової теми кафедри педагогіки «Інноваційна підготовка майбутніх учителів до професійної діяльності» ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (державний реєстраційний номер 0112U004527).

Тему дисертації затверджено вченою радою ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (протокол № 6 від 11.02.2015 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 24.03.2015 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Достовірність та обґрунтованість висунутих А.Ф. Литвином положень, сформульованих висновків і зроблених рекомендацій забезпечується глибоким аналізом матеріалів дослідження; оптимальною сукупністю теоретичних, емпіричних і статистичних методів його проведення. Дисертація виконана на достатній джерельній базі, що охоплює 211 наукових джерел, із них 7 – іноземною мовою у списку використаних джерел.

Дисертацію вдало презентує високий рівень наукової новизни, де автором *вперше* виявлено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено сукупність організаційно-педагогічних умов формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки *(становлення цінностей соціокультурної сфери особистості та їх інтеріоризація, розвиток ціннісних орієнтацій й аксіосфери майбутнього вчителя загальнотехнічних дисциплін; технологічна оптимізація викладання фахових і психолого-педагогічних навчальних дисциплін; дотримання логічної послідовності етапів формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін, проєктованість технологічної діяльності студентів; практична спрямованість професійної підготовки майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін і стимулювання їх*

творчої активності у процесі формування зразків культурологічної поведінки в інформаційно-освітньому середовищі); вдало розроблено структурно-функціональну модель формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін, що умовно поділена на ряд блоків: цільово-змістовний (*мета, методологічні підходи, зміст професійної підготовки, функції й принципи формування досліджуваного феномена*), організаційно-технологічний (*педагогічні умови, етапи, форми й технології формування технологічної культури досліджуваних*), діагностично-результативний (*структура, методика діагностики й рівні прояву досліджуваного феномена*).

Дисертантом *уточнено* сутність поняття «формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін» (*як інтегрального особистісного утворення, що є наслідком інтеріоризації освітніх цінностей, знання етичних норм поведінки й педагогічних технологій, яке характеризується сформованістю технологічних умінь та здатностей, творчою перетворювальною діяльністю студентів*), структуру технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін (*ціннісно-мотиваційний, когнітивно-операційний, організаційно-діяльнісний, етично-творчий компоненти*) й її рівні (*креативно-технологічний, адаптивно-евристичний, нормативно-репродуктивний*); Подальшого розвитку набули технології (*інформаційні, проектні, інтерактивні, контекстного навчання, творчі майстерні*), форми (*проблемні лекції, лекції-конференції, семінари-дискусії, семінари-взаємонавчання, семінари-ігри, самостійна робота*) професійної підготовки майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін; генезис поняття «технологічна культура» як інтеграції дефініцій «культура» й «технологія»

Найбільш істотними результатами дисертації є теоретично обґрунтовані й експериментально перевірені організаційно-педагогічні умови формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін; розробка й експериментальне впровадження структурно-

функціональної моделі формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в розробці й реалізації змістово-технологічного забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін; експериментальній апробації структурно-функціональної моделі формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки; запровадженні експериментальної програми формування досліджуваного феномена (*аксіологічний, теоретичний, квазіпрофесійний, корекційний етапи*); розробці понятійного апарату проблеми дослідження у «Сучасному психолого-педагогічному словнику».

Матеріали дослідження можуть бути використані в процесі професійної підготовки майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін та системі підвищення кваліфікації викладачів вищих педагогічних навчальних закладів.

Основні результати дослідження відображено в 9 наукових публікаціях 2 – у співавторстві, серед них: 1 – навчальний посібник, 4 – статті у наукових фахових виданнях, 1 – у виданні України, яке включено до міжнародних наукометричних баз, 3 – тези у збірниках матеріалів конференцій.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Результати дослідження обраної теми можна вважати достатньою мірою обґрунтованими, оскільки вони базуються на сучасних нормативних документах і положеннях педагогічної науки, апробовані в практиці роботи трьох вищих навчальних закладів: Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка (довідка про впровадження № 272 від 22.05.2017 р.), ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (довідка про впровадження № 455 від 23.05.2017 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка про впровадження № 0710/924 від 24.05.2017 р.).

Дисертаційне дослідження А.Ф. Литвина характеризується цілісністю і логічністю викладеного матеріалу, складається зі вступу, трьох розділів і

додатків. У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми дослідження, сформульовано мету, поставлено завдання дослідження, визначено його об'єкт і предмет, указано методи дослідження, розкрито наукову новизну, указано відомості про апробацію та впровадження результатів.

У першому розділі «Теоретичні основи дослідження проблеми формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки» сформульовано основні категорії дослідження, простежено генезис понять «культура» й «педагогічна технологія» як складових технологічної культури майбутніх учителів; визначено структуру досліджуваного феномена та особливості професійної підготовки майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у контексті формування їх технологічної культури.

З'ясовано, що поняття «культура» й «педагогічні технології» як самостійні дефініції почали активно використовуватися в першій половині ХХ ст. та набули поширення у кінці ХХ – початку ХХІ ст. Доведено, що тип культури змінювався на кожному історичному етапі розвитку суспільства (*міфологічна, космологічна, антропологічна, технологічна*).

А.Ф. Литвином визначено, що сучасна технологічна культура спирається на раціональне знання, є результатом прогресу та перетворення навколишнього світу, одним із типів універсальної культури, частиною професійно-педагогічної культури вчителя та основою технологічної компетентності майбутніх учителів. З'ясовано, що формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін залежить від ефективності професійної підготовки у вищих навчальних закладах. Сучасна професійна підготовка вчителів виступає в якості процесу і результату, які забезпечують наближення навчання до безпосереднього розв'язання задач реальної соціально спрямованої й індивідуально значущої діяльності.

Здобувачем проведено узагальнення підготовки фахівців означеного профілю, що реалізується в університетах Франції, Німеччини, Англії, Швеції й

Австрії та зроблено висновок, що на сучасному етапі відбувається своєрідна концептуальна переорієнтація – пріоритетними є формування особистості вчителя з творчою індивідуальністю, розвитком професійно значущих якостей учителів із орієнтацією на посилення практичної складової. Визначено, що зазначені тенденції сприяють формуванню технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін, модернізації сучасної технологічної освіти.

Доведено, що технологічна освіта є засобом досягнення технологічної культури. Вона передбачає оволодіння системою методів і засобів перетворювальної діяльності зі створення матеріальних і духовних цінностей. Розглянуто систему технологічної освіти упродовж усього періоду навчання в середній школі, пропозиції щодо вдосконалення технологічної освіти, можливості запровадження наскрізної технологічної освіти молоді в системі «учень-студент-фахівець»

У другому розділі «Методологія і методика формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки» визначено методологічні підходи та організаційно-педагогічні умови формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін; розроблено й теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки.

Доведено, що обрані методологічні підходи розкривають базові теоретичні положення, є першорядними у процесі проведення експериментальної роботи. На основі аналізу генези проблеми формування технологічної культури майбутнього вчителя доведено існування двох основних методологічних підходів до її вивчення: *культурологічного і технологічного*. Ці методологічні підходи у процесі дослідження доповнено *аксіологічним, компетентнісним і системним*. Аксіологічний підхід обраний із позицій вагомості становлення цінностей і розвитку ціннісних орієнтацій у процесі формування технологічної

культури майбутніх учителів. Компетентнісний підхід окреслений як основний етап у розвитку технологічної культури майбутніх учителів у процесі їх професійної підготовки. Системний підхід визнано основоположним у дослідженні з позицій узгодження структури й складових технологічної культури.

Визначено багатоаспектність тлумачення поняття «педагогічні умови» як характеристики педагогічного середовища; обставин, необхідних для перебігу педагогічного процесу; факторів, шляхів, напрямів педагогічного процесу; уявних результатів педагогічного процесу; форм, методів, педагогічних прийомів.

Дисертантом у процесі дослідження було використано моделювання як метод дослідження і побудови образу досліджуваного об'єкта (моделі) на підґрунті узагальнення і абстрагування теоретичних відомостей про нього. Доведено, що структурно-функціональні моделі як сукупність мети, принципів, структури, функцій, педагогічних умов та методів і засобів їх реалізації віддзеркалюють систему дій й етапів у процесі формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін.

А.Ф. Литвином також розроблено і обґрунтовано структурно-функціональну модель формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки, що умовно поділена на ряд блоків: *цільово-змістовний, організаційно-технологічний, діагностично-результативний*. Кожен із блоків має свої складові, що розміщені в ієрархічній послідовності.

У третьому розділі «Експериментальна робота з формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки» охарактеризовано проведення констатувального й формувального експериментів; простежено динаміку рівнів сформованості технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін, доведено її результативність.

Із метою проведення експериментальної роботи підібрано технологічний інструментарій, який вміщував валідні методики, був доступним для використання студентами, а саме: тест М. Рокича «Ціннісні орієнтації працівників», експрес-діагностика організаторських здібностей і діагностика емоційно-діяльній адаптивності (М. Фетіскін, В. Козлов, Г. Мануйлов); визначення рівня невербальної креативності (методика Е. Торранса, адаптована А. Вороніним) та діагностика етики поведінки вчителя загальнотехнічних дисциплін.

Дисертантом у процесі проведення експериментальної роботи також використовувалася: авторська методика «Технологічна культура вчителя», результати екзаменаційних сесій, самостійної роботи, експертні висновки вчителів-предметників і педагогів-методистів під час проведення педагогічних і навчальних практик.

На констатувальному етапі дослідження сформованості рівнів технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін брали участь 232 студенти, які здобували освітній рівень бакалавра за напрямом підготовки «Технологічна освіта». Формувальний експеримент був проведений у 2016-2017 роках на базі ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» і Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Усього у проведеному дослідженні брали участь 168 студентів, які були розподілені на контрольну (КГ; 86 осіб) й експериментальну (ЕГ; 82 особи) групи.

Висновки дослідження є обґрунтованими, відповідають завданням дослідження. Виклад матеріалу в пропонованій роботі послідовний, виявляє науковий характер, має прикладне значення. Дисертація А.Ф. Литвина засвідчує володіння ним методами системного аналізу, обізнаність із літературними джерелами у зазначеній сфері.

Зміст автореферату А.Ф. Литвина ідентичний до основних положень дисертації. Отже, можна стверджувати про наукову зрілість дисертанта, уміння

досліджувати, аналізувати, узагальнювати накопичений матеріал і робити самостійні висновки.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Враховуючи позитивні сторони дисертаційного дослідження варто відмітити, на мій погляд, і наступні зауваження та побажання:

1. У дисертаційній роботі детально описано досвід підготовки майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін в Австрії, Швеції, Англії, Франції, Німеччині, але він в неповній мірі використаний в контексті проведеного дослідження.

2. У параграфі 1.4 детально розглянуто матеріали, що стосуються технологічної освіти учнів у початковій, основній і старшій школах. Бажано було б більше уваги зацентувати на формуванні технологічної культури у фаховій підготовці майбутнього вчителя.

3. У розділі 2 дисертаційного дослідження дисертант більшою мірою зосередив увагу на обґрунтуванні педагогічних умов та в меншій мірі охарактеризував організаційну складову організаційно-педагогічних умов досліджуваної проблеми.

4. У дослідженні розглянуті технології навчання (*інформаційно-комп'ютерні, інтерактивні, проектні, контекстного навчання, творчої майстерні*), які стали основою для формування технологічної культури майбутнього вчителя. Доцільно було б, на наш погляд, навести приклади реалізації обґрунтованих технологій у процесі професійної підготовки майбутніх учителів, наприклад розроблених планів-конспектів лабораторно-практичних занять.

5. Доцільно було би розширити експериментальну базу дослідження та долучити більшу кількість респондентів для отримання більш достовірних результатів.

Водночас вважаємо, що висловлені зауваження та побажання мають дискусійний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку роботи і не знижують її цінності для теорії і методики професійної освіти.

Висновок. На основі вивчення цієї дисертаційної роботи можна дійти висновку, що дисертація є самостійним і завершеним науковим педагогічним дослідженням. За характером фактичного матеріалу, ступенем його кількісного і якісного аналізу, рівнями новизни й значущості результатів дослідження для педагогічної науки і практики, обґрунтованості висновків дисертація Литвина Андрія Федоровича «Формування технологічної культури майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін у процесі професійної підготовки» відповідає вимогам пунктів 9,11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), заслуговує на те, щоб рекомендувати спеціалізованій вченій раді К 27. 00.053 ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» присудити її автору науковий ступінь кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

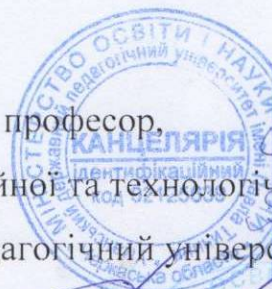
Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету професійної та технологічної освіти,

Уманський державний педагогічний університет

імені Павла Тичини

т. в. о. ректора

С.І. Ткачук

А.М. Гедзик